

BODNÁR ANDRÁS PÉTER

A bizonyítási eszközök fejlődése Finkeytől napjainkig

The Evolution of the Means of Proof from Ferenc Finkey to Present Days

Abstract: In my short essay, I tried to present the changes in the criminal procedure law of the last one hundred and fifty years, the means of proof, and, wherever possible, to find a connection, as well as Ferenc Finkey's work, who was born 150 years ago. It can be said about Finkey's work, his textbooks that his conception of material and procedural law marked a new era in Hungarian scientific life. He established a modern system, proclaiming the principles that meet the theoretical and practical requirements of a modern criminal procedure based on individual freedoms, acquiring a state-of-the-art approach with a European perspective. As a result, his views are not let out of the latest scientific life either. His theoretical conception and dogmatic theorems still define legal thinking.

Keywords: Ferenc Finkey, criminal procedure, proofing, development of means of proof

Összefoglaló: Rövid tanulmányomban igyekeztem bemutatni az elmúlt százötven év büntetőeljárás jogának bizonyítást, bizonyítási eszközöket érintő változásait feltárni, és ahol csak lehetséges volt, megtalálni a kapcsolatot, valamint kitérni a 150 éve született Finkey Ferenc munkásságára. Finkey munkásságáról elmondható, tankönyvei, anyagi és eljárásjogi felfogása új korszakot jelentett a magyar tudományos életben. Létrehozott egy modern rendszert, európai kitekintéssel a legmodernebb felfogást elsajátítva hirdette azokat az elveket, melyek egy modern, egyéni szabadságokon alapuló büntetőeljárás elméleti és gyakorlati követelményeit. Hatására jellemző, hogy nézetei a legújabb tudományos életből sem hiányoznak. Elméleti felfogása, dogmatikai tételei ma is meghatározzák a jogászai gondolkodást.

Kulcsszavak: Finkey Ferenc, büntetőeljárás, bizonyítás, bizonyítási eszközök fejlődése

1. Bevezetés

Ahogy az élet minden szegmense kapcsán, úgy a jog világában is vannak korszakok, új időszámításra okot adó tények, történések, mérföldkövek. A különbség annyi, hogy jelen munka kapcsán nem csupán néhány évre-évtizedre visszanyúló összehasonlításról van szó, hanem százötven évről. Százötven év, másfél évszázad. Van, amire nagyon hosszú idő, és akad, amire igen csekély. Ahogy említettem a jog kapcsán – leszűkítve a

büntetőeljárás jog tudományára – vannak meghatározó időszakok, állomások és személyek, utóbbiak közül kiemelve azokat, akiknek hatása munkásságuk után sok-sok évvel is aktívan meghatározza, alakítja a jelenkor tudományát, és akik tudományos hagyatékát nem lehet csupán életükben vizsgálni, feltárni, hiszen messze túlmutat azon.

Úgy gondolom, hogy a 150 éve született Finkey Ferenc ezen személyek közé sorolható, akik életük során és azóta is meghatározzák a büntetőeljárás jogot, annak fejlődésével együtt. Finkeyt a büntetőjog egyik legnagyobb tekintélyének, szakértőjének ismerik el a szakma képviselői mind a mai napig, hiszen a büntetőjog mindhárom ágát művelte.¹ Korának igen gyorsan módosuló viszonyai tekintetében is igen rövid idő alatt nagy ívű tudományos pályát futott be. A századforduló egyéniségei közül is kiemelendő tudományos munkásságának, valamint munkáinak korán is túlmutató hatásainak köszönhetően.² Finkey tudományos tevékenységének középpontjában minden kétséget kizáróan a büntetőjog áll. Munkásságát az arányokat tekintve közel azonos módon osztja fel a büntető anyagi és eljárásjog között, mert pontosan látja, egyik a másik nélkül nem érvényesülhet. A pontos, megalapozott anyagi jogi szabályok csak az eljárásjog keretei között tudnak érvényesülni.³ Munkái, nézetei az anyagi és alaki jogról új korszakot jelentettek a tudományosságban. Modern, rendszerteremtő, aki európai körütekintéssel a legmodernebb nézeteket elsajátítva hirdette a humanista büntetési szisztéma, valamint a liberális, egyéni szabadságelveket tiszteletben tartó büntető igazságszolgáltatás elméleti és gyakorlati követelményeit.⁴

Jelen tanulmány célja, hogy a büntetőeljárás egyik sarokpontjának számító bizonyítási eljárást a bizonyítási eszközökkel együtt bemutassa Finkey munkásságától kezdve – kissé azt megelőzően is – a jelenlegi helyzettel bezárólag.

2. A bizonyításról

A tény, hogy a bizonyítás része, azon belül is egy igen lényeges, érdemi része a büntetőeljárásnak, nem vitatható sem a gyakorló jogászok, sem az elméleti szakemberek számára. A büntetőeljárás alapvetően nem csak három-három belső (igazság elérése, anyagi törvényesség, alaki törvényesség) és külső (bűnüldözés, védelem, ítélkezés) funkció megjelenésének törvényes rendje és emellett egyrészt eljárási cselekmények folyamata, másrészt pedig eljárási viszonyok szövedéke, és mindezzel együtt egy tág aspektusban értelmezett bizonyítási folyamat.⁵

Az említett külső funkciók egyáltalán nem esnek messze a bizonyítástól. A bizonyítás fenntarthatja azt a látszatot, hogy csupán az igazság elérését tartja szem előtt,

¹ <https://dt.ogyk.hu/hu/component/k2/item/304-finkey-ferenc> (letöltés ideje: 2020. 09. 17.)

² HORVÁTH Tibor: *Finkey Ferenc emlékére = Emlékkönyv Finkey Ferenc (1870–1949)*, szerk. SZATHMÁRY Béla, A Jogászok a Kultúráért Alapítvány Sátoraljaújhely, Sátoraljaújhely, 1995, 18.

³ *Uo.*, 18–19.

⁴ *Uo.*, 19.

⁵ TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006, 23.

azonban, ha elfogadjuk azt a tényt, hogy a ténykérdés mindig prioritást élvez a jogkérdéshez képest, akkor nyilvánvalóvá válik, hogy a ténykérdés helytelen megoldása nem eredményezhet helyes következtetést a jogkérdés kapcsán sem. A helyzet hasonló a belső funkciók tekintetében is. Hiszen a bizonyítási folyamatot befejező, azt összefoglaló ítélezés nem felelhet meg a valóságnak, ha annak előmozdítását nem szolgálja egy produktív, hatásos bűnüldözés, továbbá egy minőségi, mindenre kiterjedő védekezés. Mindebből az következik, hogy funkcionális aspektusból szemlélve a dolgokat, nem lehetséges a bizonyítás és a büntetőeljárás elhatárolása.⁶

Alapvetően igaz, hogy mindegyik modern büntetőeljárás rendszer végső célja és alapfeladata az igazság szolgálata. Ám az igazság fogalmából és természetéből megannyi bizonytalanság származik mind az elmélet művelői, mind a gyakorlati szakemberek számára. Így a fogalom alapján véve az anyagi és alaki igazság körül konkretizálódik.⁷

A büntetőeljárás célja, feladata az igazság kiderítése, vagyis annak a megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény, továbbá, hogy azt a terhelt követte-e el. Ennek eszköze a bizonyítás, mint egy szabályok által meghatározott megismerési folyamat azt tűzi ki céljaként, hogy a korábban megtörtént eseményeket a releváns tények feltárásával, így valamennyi bizonyíték összegyűjtésével, azok értékelésével, mérlegelésével rekonstruálni lehessen.⁸

Jelen megállapításokat követően szükséges néhány szót ejteni a büntetőeljárás három fő rendszeréről, hiszen mindegyik szisztéma – a vádelvű, a nyomozóelvű és a vegyes rendszer – másképp viszonyul olyan kérdésekhez, mint a bizonyítás és rajta keresztül az igazság kérdése. A *vádelvű* (akkuzatórius) eljárás a felvázolt két kérdéshez a következőképp viszonyul: az eljárás célja a „jogi” igazság megállapítása, tulajdonképpen az, hogy jogi keretek között mi állapítható meg. Ez azonban formális elemek megjelenésének következtében eltávolodhat a tényleges igazságtól. A vádrendszer ugyanakkor szabad bizonyítási rendszert ismer el, ahol a terhelt nem a bizonyítékok egy forrásának tekintendő, így szabad dönthet a hallgatás mellett is. A másik ilyen rendszernek tekintjük a *nyomozóelvű* (inkvizitórius) eljárást. Ezen forma célja az anyagi igazság kutatása, vagyis az, hogy konkrétan mi történt. Azonban a rendszerből adódóan ez módosulhat, torzulhat, így gyakorlatilag egy vélt, célszerűnek, ideálisnak tartott igazsághoz vezethet. Jelen rendszer kapcsán pedig formális bizonyításról beszélünk, melyben a terhelt az eljárás tárgyaként volt tekinthető. A két rendszer kapcsán történeti tapasztalatok rámutattak, hogy a két módozat közül egyik sem működhet tiszta formába öntve. A helyesnek titulált lépés a következő volt: mindegyik rendszerből átvenni a megfelelő elemeket, és ezeket „megbékíteni” egymással, legalábbis az optimálishoz közelítő olyan viszonyba hozni, hogy az eltérő érdekek rangsorolhatók legyenek, megalkotva ezzel az ún. *vegyes* rendszert. A vegyes rendszer igazságkeresés kapcsán úgy foglalt állást, hogy cél az anyagi igazság kiderítése, de jogi keretek között, törvények tiszteletben tartásával. A rendszer

⁶ *Uo.*, 23–24.

⁷ GÁCSI Anett Erzsébet: *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban*, Jurisperitus Kiadó, Szeged, 2016, 11.

⁸ POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez, 1. kötet*, Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2018, 383–384.

bizonyítási rendszere szabad, azonban találkozunk benne tilalmakkal és módszerbéli megkötésekkel.⁹

Fontos megjegyezni, hogy Finkey az említett rendszereket másokkal együtt, kiváltképp Balogh Jenővel nagymértékű egyezéssel prezentálta. A védelvű eljárásról azt említi meg, hogy egyik alapelve az egyéni vagy polgári szabadság tiszteletben tartása. Legfőbb vezérfonala, az eljárás célja pedig az anyagi tárgyilagosságot igazság megállapítása a büntetőperben. Kétség esetén a terhelt felmentendő, az eljárási szabályok kétséget megállapító esetben a vádlott javára értelmezendők. Ezen jellemzés szerint tehát az egyes rendszerek kapcsán már Finkey számára is voltak olyan elvek – az *in dubio pro reo* példaként említve –, amelyek mind a mai napig alapjai a büntetőeljárásnak. A nyomozóelvű eljárási formát szerinte az igazság hivatalos kutatása határozza meg. Alapelv, hogy legyen igazság, vesszen bár a világ (*fiat justitia, pereat mundus*). E rendszer nem törődik az egyéni szabadsággal, hiszen a bíró bármilyen gyanúra, feljelentésre elfogat bárkit, akit aztán kínzás alá is vetnek. A vegyes rendszerről azt gondolja, hogy a mai modern, művelt államok eljárási joga, amely megfogadta a múlt tanulságait, és igyekezett mind a védelv, mind a nyomozóelv egyoldalúságát és túlzásait félretenni, összehangolva azok megfelelő, használható elemeit. Finkey rámutatott arra, hogy a vegyes rendszer mint elnevezés új, ugyanakkor a forma létezett évszázadok óta, keverve a nyomozóelv és a védelv különböző elemeit.¹⁰

Igyekeztem rámutatni az előzőek során arra, hogy a bizonyítás, a bizonyítási eljárás fontos része a büntetőeljárásnak, mely nem függetleníthető teljes mértékben az eljárás céljától, az igazság kutatásától. Ezen kérdéssel Finkey is elmélyülten foglalkozott munkáiban. Szerinte a büntetőeljárási jog nem elégedhet meg az alaki igazsággal, célja kell hogy legyen az anyagi igazság. Ez a büntetőeljárás kapcsán azt jelenti, hogy a bíróság csak akkor hozhat marasztaló ítéletet, ha terhelt valószínűleg, ténylegesen elkövette a vádban szereplő büntetendő cselekményt, valamint ha annak elkövetésében őt alanyi bűnösség terheli. Amennyiben ez kellő bizonyossággal nem állapítható meg, a terhelt felmentendő. E célból a bíróságnak kötelezettsége a tárgyalást úgy vezetni, hogy az igazi tényállás a tárgyi és alanyi bűnösség történeti bizonyossággal megállapítható legyen. Ennek kapcsán Finkey ki is fejti, mely eljárási biztosítékokban látja az anyagi igazság elérésének lehetőségét. Számos ilyen intézmény közül most azt emelem ki, mely a jelen téma kapcsán relevanciával bír. Ez pedig Finkey szerint a bizonyításnak a bíróság előtti felvétele, valamint a bíróságnak az a jogosultsága, hogy a bizonyítás kiegészítése céljából, hivatalból a felek által előterjesztettek túlmenően új bizonyítékok felvételét rendelje el, és hogy ezen bizonyítékokat szabadon mérlegelhesse.¹¹

Látható, hogy Finkey az ő korában is foglalkozott olyan kérdésekkel, amelyek jelenkorunkban is meghatározzák a büntetőeljárást. Ezek közül emeltem ki az igazság kutatásának kérdését, mely – ahogyan erre rámutatni igyekeztem – nem függetleníthető

⁹ Tóth Mihály: *Vázlatok és szemelvények a büntetőeljárás-jog tanulmányozásához I.*, Bibliotheca Facultatis Juris Universitatis Catholicae De Petro Pázmány Nominata Budapest, Budapest, 2001, 14–15.

¹⁰ Király Tibor: *Finkey nézetei a büntetőeljárási jogról = Emlékkönyv Finkey Ferenc (1870–1949)*, szerk. Szathmáry Béla, A Jogászok a Kultúráért Alapítvány Sátoraljaújhely, Sátoraljaújhely, 1995, 66–67.

¹¹ *Uo.*, 68–69.

teljes mértékben a bizonyítástól, hiszen magának a bizonyítási eljárásnak is az a végső célja, hogy kiderüljön, mi az „igazság”, mi történt valójában. A bizonyítás pedig eszközön, bizonyítási eszközökön keresztül történik, melyek részben módosultak, meglévő bizonyítási eszközök tűntek el, és szükségszerűen új bizonyítási eszközök születtek az elmúlt másfél évszázadban. A következőkben ezek fejlődését kívánom taglalni Finkey Ferenctől napjainkig.

2.1. Bizonyítási rendszerek

Nagyban függve attól, hogy a jogalkotó milyen mértékben kívánta jogi rendelkezésekkel szabályozni a bizonyító eszközöket, módszereket, ennek eredményétől függően különböző bizonyítási rendszerek alakultak ki. A történelem során a jogalkotás sokszor, különféleképp törekedett arra, hogy egyrészt a bizonyítékok körét, másrészt azok bizonyító erejét, értékét is meghatározza. A jogalkotó ezen kettős törekvése négy fokozatot hozott létre. Ezek: a pozitíve kötött, a negatíve kötött, a teljesen szabad, valamint a nem teljesen szabad bizonyítási rendszer.¹²

A *pozitíve kötött* bizonyítás esetén a törvény taxatíve sorolja fel azokat a bizonyítékokat, és pontosan megállapítja ezek bizonyító erejét is. Ennek megfelelően beszélhetünk egész, fél, negyed, nyolcad stb. értékkel bíró bizonyítékról. Ez a bizonyítási rendszer jellemezte a már említett inkvizitórius eljárást, ahol számos esetben nem állt rendelkezésre megfelelő bizonyíték, így a kínvallatás eszközei jelentették a járható utat a bizonyítékok királynőjének számító terhelti beismerés felé. Ezzel szemben a *negatíve kötött* rendszerben a bizonyítékok köre bizonyítási értéke szintén törvényben meghatározott, ugyanakkor a jogalkotó az ún. bizonyítékminimumra helyezi a hangsúlyt. Tehát meghatározza, milyen mennyiségű, minőségű bizonyítéknak kell rendelkezésre állni ahhoz, hogy a terhelt felett ítéletet mondhassanak. A *szabad bizonyítási rendszer*, a nagy francia forradalom után, az 1791-ben megszületett francia büntetőeljárás törvény következtében Európára jelentős, ám csak itt alkalmazott rendszer fő problémája, hogy nem ellenőrizhető. Tulajdonképpen teret enged az ötleteken, netán előítéleten nyugvó meggyőződésnek, vagy éppen az érzelmeken, indulatokon nyugvó ítélezésnek. Épp ezért a *nem teljesen szabad rendszer* nem a belső meggyőződésen alapuló, hanem az indokokkal alátámasztott ítéletet helyezte előtérbe. Ezek szerint a bíróság ítéletében beszámol arról, mit és miért fogadott el bizonyítékként, avagy zárt ki a bizonyítékok köréből. Ez lehetővé teszi a hallgatóság, a résztvevők, illetve a fellebbvitel számára a bizonyítékok megismerhetőségét, így pedig ellenőrizhetőségét.¹³

2.2. A bizonyítási eszközök fejlődése Finkeytől napjainkig

Az eddigieket követően, megteremtve a kapcsolatot Finkey munkásságával és a bizonyítással, jelen fejezetben fogom sorra venni a bizonyítást és a különböző bizonyítási eszközöket, azok változását napjainkkal bezárólag. Ezt pedig akként képzelem el, hogy 1870-től a mai napig megjelenő, a büntetőeljárás jogot meghatározó kódexek, azok módosításainak bizonyítást érintő részeit értékelem.

¹² TREMMEL: *i. m.*, 61.

¹³ *Uo.*, 61–63.

2.2.1. Születését megelőző szabályozások

Fontos megjegyezni, ha Finkeyt a magyar büntetőeljárás jog művelői között el kívánjuk helyezni, akkor mintegy három évtizeddel kell visszatekinteni 1870-es születése elé. Hiszen a magyar politikai és jogi gondolkodásban akkor öltöttek testet azok a gondolatok, eszmék, valamint intézmények, melyek hatása időben messzire nyúlt, máig ható. Tulajdonképp elmondható, hogy Finkey munkásságában az 1840-es évek eszméinek és a Deák Ferenc által képviselt kodifikációs törekvések továbbélését fedezhetjük fel.¹⁴ Deák Ferenc igazságügy-miniszter 1848. április 29-én megjelent sajtóesküdtárszékai rendelete volt az első perrendtartást szabályzó rendelet, amely több fontos elv mellett kötelezővé tette a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét, amely mind a mai napig a bizonyítási eljárás egyik princípiuma.¹⁵

2.2.2. 1870-től az első kódex megalkotásáig

1896-ig, amíg az első kódexünk testet nem öltött, néhány előzményről, változásról kell beszámolni. 1872-ben Csemegi Károly kapott megbízást arra vonatkozóan, hogy az 1843-as joganyag korszerűsítése következtében a büntetőeljárás ideiglenes szabályozásáról törvényjavaslatot készítsen. Csemegi ezt „A törvényszékek illetőségéhez tartozó bűnvádi eljárás ideiglenes szabályozásáról” szóló törvényjavaslatot be is mutatta a képviselőháznak, ám az végül nem került tárgyalásra. A javaslat szövegét azonban, mint „Ideiglenes eljárási szabályzatot”, 1872-ben megküldte a bíróságoknak, és ajánlotta, hogy az egységes eljárás megteremtése érdekében használják zsinórmértékként. Ez az eljárási szabályzat, melyet borítójának színéről „Sárga Könyv” elnevezéssel illettek, vizsgálódásom szempontjából és más szempontokból is valamelyest visszalépést jelentett. Hiszen immáron a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve háttérbe szorult, ugyanakkor rendelkezései átmentek a gyakorlatba, és hosszú éveken keresztül ezen jogforrási erővel nem bíró szabályzatot használtak a bíróságok. A „Sárga Könyv” megjelenése után egy évtizeddel, 1882-ben Csemegi egy újabb vádelven alapuló, 688 szakaszból álló tervezetet alkotott „Magyar bűnvádi eljárás a törvényszékek előtt” címmel.¹⁶ Lényegében ezek a szabályok nagyobb változásokon, szakértői bizottságok elemzésén, valamint több igazságügyi tárca működése alatt jutott el arra a szintre, hogy testet öltött, és elfogadták az 1896. évi XXXIII. törvényt a Bűnvádi perrendtartásról.

2.2.3. A Bűnvádi perrendtartás

Jelen munka kapcsán a Bűnvádi perrendtartás – a továbbiakban: Bp. – kiemelkedő jelentőséggel bír, hiszen a Finkey élete és munkássága alatt hatályban lévő, egységes kódexről beszélünk, amely 1900-tól egészen 1951-ig – Finkey halálát követően még két évig – hatályban volt.

A Bp. színvonalas országgyűlési vitát követően 1896-ban törvényerőre emelkedett, és az 1896. évi 33. törvényként hirdették ki, mely 1900. január 1-jén lépett hatályba. A kódex számos olyan, ma is érvényesülő elvet, alapszabályt tartalmazott az eljárási

¹⁴ KIRÁLY: *i. m.*, 64.

¹⁵ MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007, 442.

¹⁶ http://acta.bibl.u-szeged.hu/32850/1/juridpol_forum_003_001_005-025.pdf (letöltés ideje: 2020. 09. 19.)

cselekmények széles körében, amelyek lehetővé tették, hogy egy modern, az európai fejlődés szerves részévé váló eljárás alapjául szolgáló törvény legyen.¹⁷

A bizonyítási eljárás kapcsán visszatért a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvéhez. A bizonyítási eljárás a maga egészében mindig a Bp. súlypontját képező, a törvényszék előtti főtárgyaláson zajlott, kivételt nem engedő következetességgel a felek és a bíróság együttes jelenlétében. Egy másik alapelvből – a közvetlenség elvéből – eredendően a bíróság csak a főtárgyaláson felvett bizonyítékokra alapíthatta ítéletét. A Bp. a bizonyítási eszközökről is rendelkezett. E szerint az eszközök igen színesek voltak, melyek közül gyakran alkalmazta a bíróság a tanúvallomást, de már akkor előszeretettel meghallgatott szakértőket, azonban az eljárás alá vont személyek vallomása is gyakorta használatos bizonyítási eszköz volt. Az esetleges ellentmondásokat a bíróság a szembesítéssel oldotta fel, valamint, ha szükséges volt, a különböző bizonyítási cselekményekről készült iratokat, jegyzőkönyvet olvasták fel.¹⁸

Ennek kapcsán szeretném megjegyezni, hogy látható, hogy azok a bizonyítási eszközök, bizonyítást meghatározó elvek, amelyek ma meghatározzák a bizonyítást, már akkor is jelen voltak a hazai eljárásjogban. Látható, hogy akkoriban is létezett a személyi és tárgyi bizonyíték kategóriája, valamint azon belül is a személyi bizonyítékok (vallomás, szakértő) túlsúlya, hiszen a bíróság gyakrabban alkalmazta ezeket a „sor” végén szereplő – jelen eljárási jogunkban – tárgyi bizonyítási eszközöknek tekintendő (okirat, jegyzőkönyv) szemben. Ezeket tekintve kijelenthető, hogy azóta a bizonyítás eszközei nem mentek keresztül olyan drasztikus változásokon, hiszen a mai eljárási rendszerünkben is ezek használatosak, néhány szükséges változással, kiegészítéssel, melyekre a későbbiekben kívánok kitérni.

Finkey a Bp. kapcsán azt emelte ki, hogy az európai jogfejlődés szerves része, hiszen a vegyes rendszerének és olyan intézményeinek, mint a vádtanács vagy az esküdszék, egyenesen a nyugat-európai büntetőeljárási szervezet és jog, az angol, a skót, a német, az osztrák, a francia jogok szolgáltak mintául. Mintái voltak ezek a Bp.-nek, nem pedig azok másolata, hiszen a törvény szerkesztői átdolgozták, és csak azt vették át a külföldi jogból, ami a magyar közjog elveinek megfelelő volt, kiemelve ezen előnyök közül többek között a szabad bizonyítás elvét.¹⁹

Természetesen nincs olyan törvény, kódex, amely az időmúlásnak sokáig ellen tudna állni, így szükséges annak kisebb, esetlegesen nagyobb – novelláris – módosítása. Példaként említhető meg az 1930. évi 34. törvény, amelynek célja volt az eljárás egyszerűsítése, gyorsítása.²⁰ Azonban a Bp. kapcsán a legjelentősebb változások a II. világháborút követően keletkeztek.

2.2.4. A II. világháború után

A háborút követő években a szovjet jog fokozatos átvétele egy inkvizitórius elemek túlsúlyát adó vegyes rendszerhez vezetett. Azonban az itt bekövetkezett változások nem érintették a bizonyítás kérdését drasztikusan, így e korszak kapcsán csupán azt emelem

¹⁷ MEZEY: *i. m.*, 445.

¹⁸ *Uo.*, 450–451.

¹⁹ TÓTH: *i. m.*, 51.

²⁰ *Uo.*, 41.

ki, hogy az 1962. évi 8. törvényerejű rendelet, melyet a készítői új kódexnek gondoltak ugyan, tulajdonképpen nem különbözött az eddigiektől, bevezette a gyanúsított fogalmát, és megengedte a bizonyítás felvételét a fellebbezési eljárásban.²¹

A harmadik kódex, az 1973. évi 1. törvény fogalmazta meg elsőként az ártatlanság vélelmét, amely mind a mai napig az egyik lefontosabb működési alapelve a büntetőeljárásnak. Az 1989. évi 26. törvénnyel történt meg a kódex jogállami követelményeknek megfelelő módosítása. A 90-es években is számos módosítás következett, melyek inkább az eljárás hatékonyabbá tételét szorgalmazták, felélesztve folyamatosan a törvényesség és az eredményesség közti vitákat.²² Ezen a ponton szükséges megjegyezni, hogy tudjuk, ami ennyiféle módosításon esik át, az semmiféleképp sem lehet hatékony, így felmerült egy újabb kódex elkészítésének a gondolata.

2.2.5. Egy újabb büntetőeljárás kódex irányában

1994 elején egy kormányhatározat fogadta el az új büntetőeljárás törvény koncepcióját, melynek követelményei a következők voltak: jobban érvényesüljön a funkciómegosztás, a közvetlenség elvének eleget téve a büntetőjogi felelősség kérdése a tárgyaláson dőljön el, vagy éppen az, hogy biztosítani kell a kétfokú jogorvoslatot. 1998-ban elkészült a felfogásában és rendszerében részben új kódex, amelyet az 1998. évi 19. törvénnyel hirdettek ki.²³

Ha megnézzük ezen törvény bizonyítási eszközökkel foglalkozó szakaszait, láthatjuk, hogy nem igazán különbözik azon eszközöktől, módszerektől, amelyek már kicsivel több mint száz évvel is fellelhetők voltak a Bp.-ben. Elénk tárul, hogy bizonyíték lehet egy tanúvallomás, szakértői vélemény, a terhelt vallomása, de ugyanúgy, ahogyan a nagy elődnél, a tárgyi jellegű bizonyítási eszközök, így a tárgyi bizonyítási eszköz vagy éppen az okirat is. Ezek után meggyőződésem, hogy a bizonyítási eszközök Finkeytől napjainkig – legalábbis 2018. július 1-ig – nem mentek át olyan minőségi változáson, melyek következtében azt lehetne mondani, hogy merőben más eszközökről lenne szó, melyekre már nem alkalmazhatók azok a régmúltban gyökerező elvek, szabályok, amelyek ma is meghatározzák a modern büntetőeljárást.

2.2.6. Egy új korszak kezdetének tekinthető 2018. július 1.?

Említettem az előző bekezdésben, hogy a bizonyítási eszközök kapcsán nem történt olyan nagymértékű változás az elmúlt évtizedekben, hogy valamelyest új dolgokról lehessen beszélni. Legalábbis 2018. július 1-ig. Mit értek ezalatt? 2018 júliusában lépett hatályba a 2017. évi 90. törvény – a továbbiakban új Be. – a büntetőeljárásról. Egy büntetőeljárás kódex, ami az eljárás számos területén bírt újítással, így a bizonyítás kapcsán is. A korábbi szabályozáshoz képest a tárgyi bizonyítási eszköz szabályozása alól kiemelte a jogalkotó az elektronikus adatot, ezzel pedig egy új bizonyítási eszközt hozott létre. Miért volt erre szükség? Az új Be. miniszteri indokolása szerint a törvény egyik kiemelt célja egy olyan büntetőeljárás megteremtése, mely a jövő kihívására is választ képes

²¹ *Uo.*, 41.

²² *Uo.*, 41.

²³ *Uo.*, 42.

adni.²⁴ A jogalkotó ezen lépése azonban számos más megválaszolásra váró kérdést vet fel, melyekre történő válaszadást tűztem ki céloomul az elkövetkezendő években egy PhD-értekezés keretében.

3. Zárógondolatok

Tanulmányom végére érve összegezni szükséges a leírtakat. Igyekeztem bemutatni az elmúlt százötven év büntetőeljárás jogának bizonyítást, bizonyítási eszközöket érintő változásait feltárni, és ahol csak lehetséges volt, megtalálni a kapcsolatot, valamint kitérni a 150 éve született Finkey Ferenc munkásságára.

Finkey tankönyvei, anyagi és eljárásjogi felfogása új korszakot jelentett a magyar tudományos életben. Létrehozott egy modern rendszert, európai kitekintéssel a legmodernebb felfogást elsajátítva hirdette azokat az elveket, amelyek egy modern, egyéni szabadságokon alapuló büntetőeljárás-elméleti és -gyakorlati követelményeit. Tankönyvei nem csupán a joganyag kommentárszerű leírásai és ismertetései, hanem tudományos rendszerben történő feldolgozások. Hatására jellemző, hogy nézetei a legújabb tudományos életből sem hiányoznak. A 60-as évektől kezdődően megújuló tudományos életben ismét feltűnik. A tételes jog változásai folytán tankönyvei ma már inkább eszmetörténetű jelentőségűek, ugyanakkor elméleti felfogása, dogmatikai tételei ma is meghatározzák a jogászai gondolkodást.²⁵

Végzőként, jelen munka zárásaként, ha jellemeznem kellene Finkey munkásságát, keresve sem találnék jobb jellemzőket rá, mint amelyekkel Király Tibor illetve a róla szóló tanulmányában. A következőképp vélekedett: „*Finkey Ferenc a bűnügyi tudományok polihisztorja volt. Amikor ezt vallom, nem követek el valamilyen önkényeskedést. [...] Finkey Ferenc a büntető jogtudomány, a pönológia, a büntetőeljárás jogtudomány (processzualisztika) kiváló művelője volt.*”²⁶

Irodalomjegyzék

1. GÁCSI Anett Erzsébet: *A jogellenesen megszerzett bizonyítékok értékelése a büntetőeljárásban*, Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2016.
2. HORVÁTH Tibor: *Finkey Ferenc emlékére = Emlékkönyv Finkey Ferenc (1870–1949)*, szerk. SZATHMÁRY Béla, A Jogászok a Kultúráért Alapítvány Sátoraljaújhely, Sátoraljaújhely, 1995.
3. KIRÁLY Tibor: *Finkey nézetei a büntetőeljárás jogról = Emlékkönyv Finkey Ferenc (1870–1949)*, szerk. SZATHMÁRY Béla, A Jogászok a Kultúráért Alapítvány Sátoraljaújhely, Sátoraljaújhely, 1995.
4. MEZEY Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*, Osiris Kiadó, Budapest, 2007.

²⁴ POLT: *i. m.*, 459.

²⁵ HORVÁTH: *i. m.*, 19–20.

²⁶ KIRÁLY: *i. m.*, 63.

5. POLT Péter (szerk.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényéhez, 1. kötet*, Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 2018.
6. TÓTH Mihály: *Vázlatok és szemelvények a büntető-eljárás jog tanulmányozásához I.*, Bibliotheca Facultatis Juris Universitatis Catholicae De Petro Pázmány Nominata Budapest, Budapest, 2001.
7. TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntetőeljárásban*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2006.

Források

1. <https://dt.ogyk.hu/hu/component/k2/item/304-finkey-ferenc> (letöltés ideje: 2020. 09. 17.)
2. http://acta.bibl.u-szeged.hu/32850/1/juridpol_forum_003_001_005-025.pdf (letöltés ideje: 2020. 09. 19.)